

Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Yıl: 2026 Sayı: (19) ss: 1-16

Academic Review of Economics and Administrative Sciences

Year: 2026 Issue: (19) pp: 1-16

<http://dergipark.org.tr/pub/ohuiibf/>

ISSN: 2564-6931

DOI: 10.25287/ohuiibf.1717442

Geliş Tarihi/Received: 11/06/2025

Kabul Tarihi/Accepted: 29/10/2025

Yayınlanma Tarihi/Published: 03/03/2026

Araştırma Makalesi
Research Article

TÜRKİYE’DE BÜTÇE AÇIKLARI İLE YOLSUZLUK ALGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR İNCELEME

Musa ÖZTÜRK¹
Erkan KILIÇER²

Öz

Küreselleşme sürecinin ön kabullerinin yaygınlaşmasıyla birlikte kamunun ekonomi üzerindeki ağırlığının azaltılarak etkinliğinin artırılması öne çıkmaya başlamıştır. Bu noktada bütçe yönetimi ve dolayısıyla bütçe açıkları daha da kritik öneme sahip hale gelmiştir. Bütçe açıkları kamu gelir ve giderleri arasındaki farkı göstermesi bakımından mali performansın önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle bütçe açıklarındaki değişimler kamuoyu tarafından yakından takip edilmekte ve nedenleri üzerine mülahazalar yapılmaktadır. Özellikle bazı dönemlerde bütçe açıklarındaki değişimler yolsuzluk şüphelerini arttırmakta ve bu yolla da güven ortamını zedelediği düşüncesi genel kabul görmektedir. Çalışma kapsamında bu kabulün ne kadar tutarlı olduğu ampirik olarak incelenmektedir. Bu doğrultuda Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Uluslararası Şeffaflık Örgütü veri tabanlarından elde edilen ve 1995-2023 yıllarını kapsayan bütçe açığı/GSYH ve yolsuzluk algı endeksi verileri arasındaki ilişki Vektör Otoregresyon Analizi ile Granger ve Frekans Alanı Nedensellik testleriyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular -öngörüye paralel olarak- bütçe açıklarındaki değişimlerin yolsuzluk algı endeksinde değişimlere neden olduğunu ve bu nedensellik ilişkisinin orta ve uzun dönemde geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Buradan hareketle yolsuzluk algı endeksindeki bozulmaların başta vergi bilinci ve ahlakını etkilediği düşünülürse yetkililerin mali verimlilik ve sürdürülebilirlik açısından bütçe açıkları konusunda çok daha hassas davranmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Bütçe Açıkları; Yolsuzluk; Yolsuzluk Algısı.
Jel Sınıflandırılması : D73; H62; H72.

¹ Prof. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Büyükkutlu Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, musaozturk@isparta.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0902-5787

² Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, erkanklcer@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9330-0165

Atıf/Citation:

Öztürk, M. & Kılıçer, E. (2026). Türkiye’de Bütçe Açıkları ile Yolsuzluk Algısı Arasındaki İlişki Üzerine Ampirik Bir İnceleme, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 19, 1-16. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1717442>

AN EMPIRICAL INVESTIGATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN BUDGET DEFICITS AND CORRUPTION PERCEPTION IN TURKEY

Abstract

With the widespread acceptance of the presuppositions of the globalization process, increasing the efficiency of the public sector by reducing its weight on the economy has come to the fore. At this point, budget management and thus budget deficits have become more critical. Budget deficits are among the important indicators of fiscal performance as they show the difference between public revenues and expenditures. Therefore, changes in budget deficits are closely monitored by the public and their causes are analyzed. Especially in some periods, changes in budget deficits increase suspicions of corruption and thus, it is generally accepted that they undermine the environment of trust. This study empirically analyses to what extent this assumption is consistent. Accordingly, the relationship between budget deficit/GDP and corruption perception index data obtained from the Republic of Türkiye Ministry of Treasury and Finance with Transparency International covering the period 1995-2023 is analysed by Vector Autoregression Analysis and Granger and Frequency Domain Causality tests. The findings - in line with the prediction- reveal that changes in budget deficits cause changes in the corruption perception index and this causality relationship is valid in the medium and long run. Therefore, considering that the deterioration in the corruption perception index primarily affects tax awareness and morality, it is concluded that the authorities should be more sensitive about budget deficits in terms of fiscal efficiency and sustainability.

Keywords : Budget Deficits; Corruption; Corruption Perception.

Jel Classification : D73; H62; H72.

GİRİŞ

Küreselleşme süreci, “yeni dünya düzeni” söyleminin büyüyle sürecin mihenk taşlarından olan Washington Uzlaşısının da teyit ettiği uluslararası kuruluşların kabullerine paralel olarak neoliberal politikalara odaklanılmasını, piyasanın merkeze alınmasını ve dolayısıyla devletin küçültülerek etkinleştirilmesini vurgulamıştır (Şen, 1998; Şen, 2005a; Şen, 2005b). Neoliberal sürecin etkisiyle zaman içinde ortaya çıkan özelleştirmeler ve kuralsızlaştırmalarla birlikte bütçelerin milli gelirdeki payı küçülmüştür (Konukman, 2024: 56). Bütçenin payının küçültülmesi, bir taraftan ülkelerin yolsuzluk ve yoksulluk tartışmalarına sürüklenmelerine ve dahası sosyoekonomik ve politik şoklar/krizler yaşamasına neden olurken diğer taraftan ciddi ve kronik bütçe açıkları vermelerini beraberinde getirmiştir.

Bütçe, kamu yönetiminde belirlenen hedef ve amaçlara ulaşmak için kullanılan araçların en etkilisidir. Her yıl ne kadar gelir toplanacağı ve toplanan bu gelirlerin hangi kamusal hizmetlere ve ne tutarda tahsis edileceği devlet bütçesi ile kararlaştırılmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında kamu yönetiminin başarısı bütçe imkânlarına ve özellikle de bu imkânların usulüne uygun ve etkin bir şekilde kullanıp kullanılmadığına bağlıdır. Bütçe kaynaklarının etkin, ekonomik ve verimli kullanılması, bütçede gelir-gider denkleğinin sağlanması ve bütçe açıklarının sürdürülebilir nitelikte olması mali sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Zira kamu gelirlerinin etkin bir şekilde toplanması, kamu hizmetlerini toplumla buluşturmak amacıyla ayrılan bütçe kaynaklarının ilgili kanunlara uygun şekilde kullanılması veya kamu hizmetlerini sunmak için yapılan kamu harcamalarının mevzuata uygun olarak yapılması ve bütçe denetimlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi bütçede denkleğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bütçenin açık vermesi ve/veya bütçe açıklarının belirli dönemlerde yüksek gerçekleşmesi ise yolsuzluk algısını etkileyebilmekte, bütçe açıklarının süreklilik göstermesi ise toplumda yolsuzluk algısının yerleşmesine ve vergi ahlakının sorgulanmasına neden olabilmektedir.

Yolsuzluk algısı rekabet ortamının adil olmadığını işaret etmesi bakımından oldukça önemli bir göstergedir ve ulusal/uluslararası yatırımların cezbedilebilmesi için az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere bütün ülkeler yolsuzluk algısının giderilmesine dair stratejik adımlar atmaya çalışmaktadır. Ancak sosyopolitik nedenler ve yapısal sorunlar bu adımların etkinliğini ve yansıma sürelerini farklılaştırabilmektedir. Gupta, Davoodi, & Alonso (1998) Uluslararası Para Fonu’na (IMF) hazırladıkları çalışmaya göre yolsuzluk gelir eşitsizliklerini arttırmakta ve fakirliği yaygınlaştırmaktadır

ve bu yolla ekonomik büyümeyi sektöre uğratmaktadır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, bütçe açıklarının arttığı ve kamu harcamalarının daraltıldığı dönemlerde yolsuzluk algısı şekillenebilmektedir. Çok boyutlu ve karmaşık doğası gereği yolsuzluk algısı genel çerçevede ele alınmakta ve uluslararası kuruluşlar tarafından takip edilmektedir. İlgili literatürde öne çıkan yolsuzluk algı endeksi, 1995 yılından itibaren faaliyet gösteren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International- TI) tarafından yayınlanmaktadır.

Çalışma kapsamında bütçe açıkları ile yolsuzluk algısı arasındaki nedensel ilişki analiz edilmektedir. Bu doğrultuda öncelikle bütçe açığı ve yolsuzluk algısına ilişkin teorik çerçeve ve literatür irdelenmekte, sonrasında da metodoloji tanıtılmakta ve bulgulara yer verilmektedir. Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular ilgili literatür kapsamında incelenerek önerilere yer verilmektedir.

I. TEORİK ÇERÇEVE VE LİTERATÜR ÖZETİ

Bütçenin yönetimi ve etkinliği ülkelerin bugünü ve geleceği açısından oldukça belirleyicidir. Bütçe açıklarının kronik hale gelmesi, mali sürdürülebilirliği zorlaştırmakla birlikte, bütçenin finansmanında vergi artışlarını veya borçlanma arayışlarını tetikleyebileceği için stratejik öneme sahiptir. Türkiye özelinde yapılan ampirik çalışmalarda bütçe açıklarının; cari açık, (İnançlı & Torusdağ, 2021; Karaş, 2024; Ay vd., 2004), tasarruf açığı ve çıktı açığı (Oğur, 2023) ile etkileşim halinde olduğu, bunların yanı sıra enflasyon (Öztürk & Özker, 2025; Dağ & Kızılkaya, 2019), döviz kuru (Öztürk & Özker, 2025), borçlanma (Sönmez Özekicioğlu & Yaraşır Tülümce, 2020; Karadeniz, 2024), faiz oranları (Karaş, 2024; Bağcı, 2018) ve dolayısıyla da ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğu öne çıkmaktadır. Bu etkileşim boyutu nedeniyle bütçe açıklarının sürdürülebilirliği de literatürde önemli bir yere sahiptir ve Türkiye’de bütçe açıklarının sürdürülebilirliğinin genel olarak zayıf formda olduğu (Kasal, 2019; Peker & Göçer, 2012) görölmektedir.

Makroekonomik etkileriyle birlikte ele alındığında bütçe açıklarının kronik hale gelmesi toplumda “neden” sorusunu öne çıkarmakta ve yolsuzluk kavramını gündeme getirmektedir. Dünya Bankası’na göre yolsuzluğun en bilinen ve basit tanımı; “Kamu gücünün özel çıkarlar için kötüye kullanılması” şeklindedir (Bardhan, 1997, 1321; Tanzi, 1998a: 8). Bir başka tanımda yolsuzluk, “Bir kamu kuruluşunun (örneğin devlet, kamu şirketi, kamu hayır kurumu) mal veya hizmetlerinin satıcıya (kamu kuruluşuna değil) kazanç (rüşvet) amacıyla (yasadışı) satılması” olarak tanımlanmıştır (Vinod, 1999: 592). Rüşvet, zimmet, irtikap, kara paranın aklanması, içeriden öğrenenlerin ticareti, dolandırıcılık, emniyeti suistimal doğrudan cezai yaptırıma bağlanan yolsuzluklardır. Lobicilik, rant kollama, kayırmacılık, oy ticareti, kurumsal bilginin kötüye kullanılması, anayasa ihlalleri, politik faaliyetlerde harcanan paranın kaynağının gizli tutulması, mal beyanında bulunmama veya eksik mal beyanı verme, hediye alma, hukuka aykırı dinlemeler, politik bilgi sızdırma, özellikle yerel kamu hizmetlerini yürütmekle görevli hizmet birimlerinde yaygın olarak görölen aşırı partizanlık, siyasi kayırmacılığın bir türü olan gönöl yapma gibi eylemler ise dolaylı olarak cezai yaptırıma bağlanan veya suç sayılmayan yolsuzluklardır (TEPAV, 2006: 25-31).

Yolsuzluk ister bütçenin gelirler tarafında isterse de harcamalar tarafında olsun bütçe açıklarını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda bütçe açıkları ile yolsuzluk arasında bir ilişki kurarken kamu bütçesinin hem gelir hem de harcamaya tarafıyla değerlendirilmesi gerekir. Nitekim bütçe açığı devletin bütçe giderlerinin bütçe gelirlerinden fazla olduğu için meydana gelen açıktır. Ancak bütçe gelirlerinin etkin bir şekilde toplanamamasının da bütçe açığına sebebiyet verebileceğini unutmamak gerekir.

Yolsuzluk, bütçeyi ve kamu maliyesini harcama türlerinin bileşimini değiştirerek ve vergi gelirlerini azaltarak etkilemektedir. Yolsuzluk, vergi gelirlerini azaltmakta ve kamu harcama politikalarını sosyal hedeflere ulaşmada etkisiz hale getirmekte, kamu harcamalarının verimsiz hale gelmesine, harcamaların bileşiminde değişikliklere ve bütçe giderlerinin kötüleşmesine neden olmaktadır (Hillman, 2004: 1071). Kamu harcamalarında herhangi bir yolsuzluktan dolayı oluşan değişimin neticesinde, harcamalar yolsuzlukların fazla olduğu yerlere kaymaktadır. Bu durumda harcamalar özellikle de rüşvet alma imkânlarının olduğu yerlere yapılmaktadır (Mauro, 1998: 264).

Teorik argüman yatırım teşvikleri ve sübvansiyonlar temelinde kurgulanan aktif sanayi politikalarının tercih edilen sektörlerdeki firmalara rant aktardığı yönündedir. Bu firmalar üzerinde kontrol hakkına sahip bürokratlar, rüşvet yoluyla bu rantların bir kısmını elde etmek için mekanizmalar kurabilirler (Ades & Di Tella, 1997: 1023). Kamu bütçe süreçlerinde ortaya çıkan yolsuzluk önemli bir yolsuzluk

türüdür. Kamu harcamaları ve özellikle kamu yatırımlarının yolsuzluk için en iyi fırsatları sunduğu bilinmektedir (Isaksen, 2005: 4). Devlet ekonomik faaliyetlere ve kararlara ne kadar müdahil olursa yolsuzluk için potansiyel alan da o kadar büyük olur varsayımı kamunun rolünün sadece harcama ve vergilendirme faaliyetleriyle değil, düzenlemeler, yetkilendirmeler ve diğer yarı mali faaliyetler aracılığıyla yürütüldüğünde gerçekçidir. Ayrıca, kamu çalışanlarının görelî ücretleri ne kadar düşükse, yolsuzluk potansiyeli de o kadar yüksektir (Tanzi, 1998b: 112).

Açık veya net kanuna dayanan ve vergi mükellefleri ile vergi denetimcileri arasında temas gerektirmeyen vergi türlerinin yolsuzluk eylemlerine yol açma olasılığı çok daha düşüktür. Ancak aşağıda sıralanan hususların gerçekleşmesi durumunda yolsuzluk, vergi ve gümrük idarelerinde önemli bir sorun olabilmektedir (Tanzi, 1998a: 11):

- Yasaların anlaşılmasının zor olması ve farklı şekillerde yorumlanabilmesi, vergi mükelleflerinin yasalara uymak için yardıma ihtiyaç duymaları,
- Vergilerin ödenmesi sürecinin vergi mükellefleri ile vergi idarecileri arasında sık sık temas kurulmasını gerektirmesi,
- Vergi idarecilerinin ücretlerinin düşük olması,
- Vergi idarecilerinin yolsuzluk eylemlerinin göz ardı edilmesi, kolayca ortaya çıkarılamaması, ya da ortaya çıkarıldığında hafif bir şekilde cezalandırılması,
- İdari prosedürlerin (örneğin, denetimler için vergi mükelleflerinin seçimine ilişkin kriterler) şeffaflıktan yoksun olması,
- Vergi idarecilerinin, vergi teşviklerinin sağlanması, vergi yükümlülüklerinin belirlenmesi, denetimlerin seçimi, davalar vb. gibi önemli kararlar üzerinde takdir yetkisine sahip olması,
- Daha geniş anlamda, devletin (asilin) kendi işlevlerini yerine getirmekle görevli araçlar üzerindeki kontrollerinin zayıf olması.

Kamu sektöründe yolsuzluğun varlığı, vergi mükelleflerinin bazı vergileri ödemeyerek konuyu dolaylı olarak protesto etmelerine neden olabilir. Dolayısıyla bu durum yolsuzluk yapan vergi memurlarının olmadığı bilinse bile, devletin vergi tahsilatında azalmalara neden olacaktır (Asher, 2001: 4). Yolsuzluk vergi gelirlerini azaltmakla birlikte borçlanma dahil hükümetin diğer finansman imkanlarını da daraltmaktadır. Çünkü borç servisi harcamaları diğer harcamaların önceliğini değiştirmekte ve gelecekteki mali esnekliği azaltmaktadır. Bu durumda bir kısır döngüye girildiği için mali sürdürülebilirlik tehlikeye girmektedir (Gediz Oral & Sayın, 2009: 143).

Tanzi'ye göre yatırım projeleri sık sık üst düzey yolsuzluk eylemlerine sahne olmaktadır. Bazı üst düzey kamu görevlilerinin kamu yatırım projelerine ilişkin kararlar üzerinde sahip oldukları takdir yetkisi nedeniyle, bu tür kamu harcamaları hem büyüklük hem de bileşim açısından yolsuzluk nedeniyle büyük ölçüde çarpıtılabilmektedir. Kamu projeleri zaman zaman özellikle bazı kişilere veya bazı siyasi gruplara -projeleri yürütmek üzere seçilen kişilerce- "komisyon" alma fırsatı sağlamak için yürütülebilmektedir. Bu durum söz konusu harcamaların verimliliğini düşürmekte ve fayda-maliyet analizi gibi objektif yatırım seçimi kriterlerine göre gerekçelendirilemeyecek projelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca Tanzi, tedarik harcamaları, diğer bir deyişle hükümet tarafından yapılan mal ve hizmet alımlarının, yolsuzluktan etkilenen bir diğer alan olduğunu belirtmektedir (Tanzi, 1998a: 13).

Kamu harcamalarının miktarı ve tahsisine ilişkin kararlar büyük ölçüde devletin niteliğine ve kamu makamlarının örgütlenmesine bağlı olduğu için bu tercihlerin sadece siyasi sistemin doğasına göre değil, aynı zamanda ülkedeki kamu yolsuzluğunun seviyesine göre de değişebileceği varsayılabilir (Delavallade, 2006: 224).

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) tarafından 2014 yılında yayımlanan raporda yolsuzluğu Türkiye'nin en önemli sorunu olarak görenlerde önemli bir artış olduğu belirtilmiş, araştırmaya katılanların %44'ü yolsuzluğun Türkiye'nin en acil çözülmesi gereken sorunu olduğunu dile getirmişlerdir. Anketi cevaplayanların %9'u geçmiş yıllarda rüşvet verdiğini söylemiştir. Bu oran AB'de yapılan anketlerde ortaya çıkan oranın oldukça üzerinde seyretmiştir (TESEV, 2014: 5).

Bütçe açıkları ve yolsuzluk algısı ilişkisi ilgili literatürde sıkça araştırılan konular arasındadır. Yapılan çalışmalar temelde yolsuzluğun vergi gelirlerini bozması, kamu harcamalarını etkilemesi ve bunların bileşimi olmak üzere üç nokta da kümелendiği görülmektedir.

Yolsuzluk ile kamu gelirleri arasındaki ilişkide öncü çalışmalardan biri Tanzi & Davoodi (1997) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada yazarlar yüksek yolsuzluğun; daha yüksek kamu yatırımları, daha düşük kamu gelirleri, daha düşük işletme ve bakım harcamaları ve daha düşük kamu altyapı kalitesi ile ilişkili olduğu ve yolsuzluğun kamu yatırımlarını artırırken verimliliği düşürdüğünü ortaya koymuşlardır. 2000 yılında yaptıkları çalışmada ise yolsuzluğun, ekonomik büyüme ve kamu maliyesi arasındaki ilişkiyi ele almışlar ve yolsuzluk düzeyindeki bir artışın vergi gelirlerinde bir azalmaya yol açtığını sonucuna ulaşmışlardır. Ghura (1998), 1985-96 yılları arasında 39 Sahra Altı Afrika ülkesinin verilerinin analizi ile yapmış olduğu bir araştırmada, vergi geliri/GSYH oranlarındaki değişikliklerin ekonomik politikalardan ve yolsuzluk seviyesinden etkilendiğini göstermiştir. Potanlar, Samimi & Roshan (2010) da gelişmekte olan 27 ülke için yaptıkları çalışmada da yolsuzluk ile vergi gelirleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu istatistiksel olarak ortaya koymuşlardır.

Tunç Yılcı & Şaşmaz (2023), panel nedensellik testleri kullanarak 2003-2015 döneminde 11 AB geçiş ekonomisinde yolsuzluk ve vergi gelirleri arasındaki incelemişler ve yolsuzluk ile vergi geliri arasında uzun vadeli bir ilişkinin yanı sıra iki değişken arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir. Keyifli Şentürk, Bayraktar & Özyılmaz, (2024) 1998-2021 yılları verileriyle 6 seçilmiş geçiş ekonomisi üzerine yaptıkları çalışmada yolsuzluğun farklı vergi türleri üzerindeki nedensel etkisini analiz etmişler ve Slovakya’da kişisel gelir vergisinden yolsuzluğa, Polonya’da kurumlar vergisi ve KDV’den yolsuzluğa, Macaristan’da KDV ve ÖTV’den yolsuzluğa ve Letonya’da KDV’den yolsuzluğa doğru tek yönlü nedensellik bulmuşlardır.

Bakırtaş (2012) Türkiye özelinde 1996-2010 dönemine ait verilerle yaptığı çalışmada yolsuzluklar ile vergi gelirleri arasında pozitif ve güçlü bir ilişki bulmuştur. Bağdigen & Beşkaya (2005) ise Türkiye’de 1980-2001 dönemi verileriyle yolsuzluktaki 1 puanlık artışın veya azalışın devlet gelirlerinde %1’lik bir düşüşe veya artışa neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Gediz Oral & Sayın (2009), Türkiye’de 1985-2007 dönemine ait veriler kullanılarak yolsuzluk, vergi yükü, genel bütçe vergi gelirleri, dolaysız ve dolaylı vergilerin GSYH’deki payı ve denetim oranı değişkenleri arasında kısa ve uzun dönemli bir ilişkinin var olduğunu tespit etmişler ve genel bütçe vergi gelirlerinden yolsuzluğa doğru nedensellik hariç tüm değişkenler arasında en az bir yönde nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmalara karşın, Acet, Sönmez & Acar (2022), Türkiye için 1995-2019 yıllarını kapsayan çalışmada kurumlar vergisi oranları, kurumlar vergisi gelirleri, kurumlar vergisi gelirlerinin GSYH içindeki payı ile yolsuzluk algılama endeksi arasındaki ilişkiyi ele almışlar ve değişkenler arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi olmadığı sonucuna varmışlardır.

Bütçe açıklarıyla yolsuzluk ilişkisine dair çalışmaların kümелendiği diğer nokta ise kamu harcamalarıdır. Ades & Di Tella (1997), yolsuzluğu hesaba katarak yatırımların teşviki veya ARGE’nin desteklenmesi gibi müdahaleci sanayi politikalarının etkilerini inceledikleri araştırmalarında, aktif endüstriyel politika izleyen ülkelerde yolsuzluğun daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yolsuzluğun varlığında, sanayi politikasının yatırım üzerindeki toplam etkisinin doğrudan etkinin %56 ile %84’ü arasında, ARGE harcamaları üzerindeki toplam etkisinin ise doğrudan etkinin %82’si ile %50’si arasında değiştiğini ortaya koymuşlardır. D’Agostino, Dunne & Pieroni (2016), 106 ülke için 1996-2010 dönemine ait yapmış oldukları araştırmada yolsuzluk ve yatırım ile yolsuzluk ve askeri harcamalar arasındaki etkileşimlerin ekonomik büyüme üzerinde güçlü negatif etkilere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca araştırma yolsuzluk ve askeri harcamalar arasında önemli tamamlayıcılıklar olduğunu göstermekte, yolsuzlukla mücadelenin sadece doğrudan olumlu etkileri olmayacağını, aynı zamanda askeri yükün olumsuz etkisinin boyutunu azaltarak olumlu dolaylı etkileri de olabileceğini ileri sürmektedir. Hessami (2014), 1996-2009 dönemlerini kapsayan 29 OECD ülkesini için yaptığı çalışmada, siyasi yolsuzluk ile kamu harcamalarının bileşimi arasındaki ilişkiyi incelemiş, kamu harcamaları ile yolsuzluk arasında negatif bir ilişki olduğu tespit etmiştir.

Moschovis (2010), 15 AB üyesi ülkeye ait 1995-2006 yılları arasındaki verilere dayanarak yolsuzluğun kamu harcamalarının tahsisine ilişkin kararları etkilediğini saptamıştır. Yolsuzluğun bir yandan kamu hizmetleri, savunma, güvenlik, ekonomik işler ve kültür için tahsis edilen kamu harcamalarının düzeyi

ile pozitif ilişki gösterdiğini, diğer yandan ise sosyal harcamalar olarak adlandırılan harcamalar ile negatif ilişki gösterdiğini bulmuştur. Ayrıca yolsuzluğun bütçenin uygulama aşamasında en çok harcamaların doğruluğunu etkilediğini, kamu harcamalarını artırdığını ve yıllık bütçe kaymalarına ve dolayısıyla zayıf bütçe performansına yol açtığını belirtmiştir. Benzer şekilde Mauro (1998), yolsuzluğun özellikle eğitime yapılan harcamaları azaltarak hükümet harcamalarının bileşimini değiştirdiğini ortaya koymuş, yolsuzluğun daha fazla olduğu ülkelerde eğitime daha az harcama yapıldığı ve yolsuzluğun sağlık harcamalarını azalttığına dair bazı sonuçlar bulmuştur. Gupta vd., (2000) ise sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri göstergelerindeki iyileştirmelerin mutlaka daha yüksek kamu harcaması gerektirmediği aksine yolsuzluğu azaltarak, kamu harcamalarını değiştirmeden eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilebilir olduğunu vurgulamışlardır. Bağdigen & Gökmen (2006) Türkiye özelinde 1982-2003 yıllarını kapsayan çalışmalarında yolsuzluklarla kamu harcamaları arasında aynı yönde bir ilişkinin olduğu sonucuna varmışlardır. Benzer şekilde Arslan & Sağlam (2011), 1975-2007 dönemi için yolsuzluk ve kamu yatırımı arasında uzun vadeli bir ilişki olduğunu vurgulamışlardır.

Yolsuzluğun kamu gelir ve giderleri üzerindeki etkilerini dolaylı olarak bütçe açığı verisi üzerinden inceleyen çalışmalardan olan Sönmez Özekicioğlu & Yaraşır Tülümce (2020), Türkiye’de yolsuzluğun bütçe dengesi ve kamu borcu üzerindeki etkisini 1995-2019 yılları için analiz etmiş ve değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisinin olmadığını bununla birlikte bütçe açıklarından ve kamu borç yükünden yolsuzluğa doğru ve bütçe açığından kamu borcuna doğru nedensellik ilişkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca VAR yöntemi, bütçe açığı ve yolsuzluğun birbirini etkilediği ile ilgili ampirik kanıtlar sunmuştur. Buna karşın Aksu & Başar (2005) ise yolsuzlukların bütçe açıkları üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğuna ilişkin istatistiksel olarak anlamlı bir bulguya erişememişlerdir. Türkiye özelinde yapılmış olan bu iki çalışmanın bulgularındaki farklılık bütçe açıkları ile yolsuzluk algısı arasındaki ilişkinin bulanık olduğunu göstermekte ve farklı yöntemlerle ilişkinin yeniden sınanması gerektiği ihtiyacını ortaya koymaktadır.

II. VERİ, METODOLOJİ VE AMPİRİK BULGULAR

Bütçe açıkları ile yolsuzluk algısı arasındaki ilişkinin sorgulandığı bu çalışmada analize dahil edilen veriler 1995-2023 yılları için Bütçe Açığı/GSYH verisi Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın istatistiklerinden sağlanırken, yolsuzluk göstergesi olarak kullanılan Yolsuzluk Algı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün veri merkezinden alınmıştır. Yolsuzlukla mücadelede dünyanın önde gelen sivil toplum kuruluşlarından biri olan ve 100’den fazla ülkede faaliyet gösteren Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International- TI), 1995 yılından bu yana her yıl Yolsuzluk Algı Endeksi-YAE (The Corruption Perceptions Index-CPI) sonuçlarını paylaşmaktadır. Ülkelerde yapılan yolsuzluk algılama araştırması sonucunda araştırması yapılan ülkelere 0-100 arasında puanlar verilmekte ve ülkelerin durumu ortaya konulmaktadır. Ülkelerin puanı 100’e yaklaştıkça yolsuzluk algısı azalmakta iken, 0’a yaklaştıkça yolsuzluk algısı artmaktadır (TI, 2024). Çalışmada kullanılan değişkenler ve veri kaynakları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1.: Analize Dâhil Edilen Değişkenler

Kısaltma	Açıklama	Veri Kaynağı	Dönem
BAYG	Merkezi Yönetim Bütçe Açığı/GSYH	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı	1995-2023
MBGE	Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri/GSYH	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı	1995-2023
MBGI	Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri/GSYH	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı	1995-2023
YAE	Yolsuzluk Algı Endeksi	Uluslararası Şeffaflık Örgütü	1995-2023

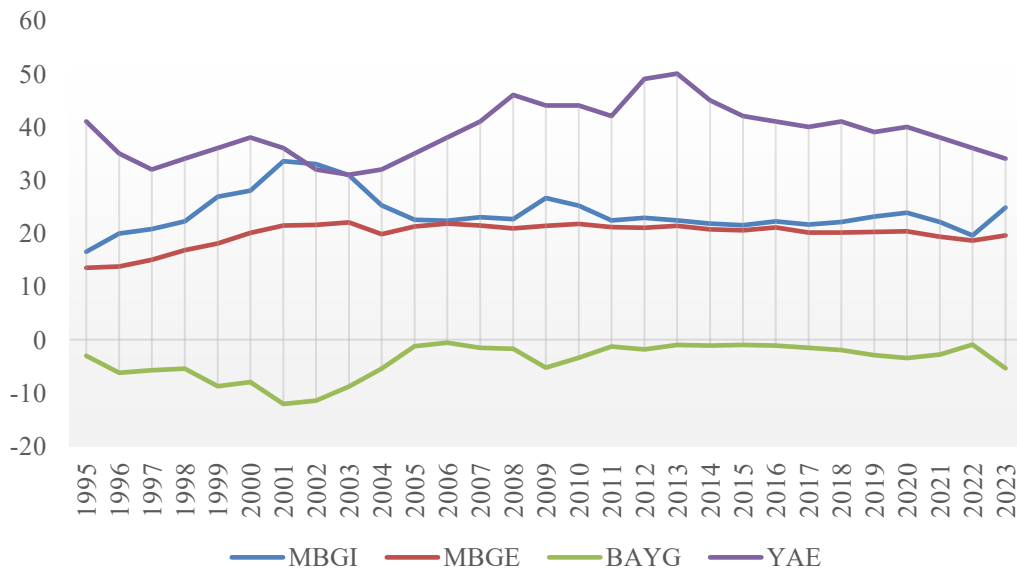
Verilere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’ de sunulmaktadır.

Tablo 2.: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	Ort.	Medyan	Maks.	Min.	Std. Sap.	Çarpıklık	Basıklık	Olasılık	Gözlem
BAYG	-3,97	-2,89	-0,58	-12,09	3,27	-1,05	3,12	0,07	29
MBGE	19,83	20,54	22,04	13,51	2,31	-1,66	4,80	0,00	29
MBGI	23,79	22,51	33,54	16,52	3,78	1,08	4,13	0,03	29
YAE	39,03	39	50	31	5,05	0,32	2,44	0,64	29

Tanımlayıcı istatistiklere göre 29’ar gözlemden oluşan verilerden BAYG ve MBGE’nin asimetrisi negatif ve normale göre sivridir. MBGI’nin asimetrisi pozitif ve normale göre sivridir. YAE ise asimetrisi pozitif ve normale göre basıktır. Ayrıca BAYG’nin negatif değerler aldığı -bütçenin sürekli açık verdiği- göze çarparken YAE’nin gözlem süresi içinde 30-50 bandında hareket ettiği görülmektedir. Grafik 1’de serilerin zaman içindeki gelişimi sunulmaktadır.

Grafik 1.: BAYG, MBGE, MBGI ve YAE verilerinin gelişimi

Grafik 1 üzerinden verilerin zaman içinde dalgalı seyir izledikleri ve bazı dönemlerde dikkate değer kırılmaların yaşandığı görülmektedir. Bu doğrultuda verilere geleneksel birim kök testleri olan Augmented Dickey Fuller (ADF, 1979-1981) ve Phillips-Perron (PP, 1988) birim kök testleri ve içsel yapısal kırılmalı birim kök testi olan Lee-Strazicich (LS, 2002, 2003, 2004) birim kök testi uygulanmıştır.

Tablo 3.: ADF, PP ve LS Birim Kök Testi Sonuçları

		Sabit		Sabit & Trend			Sabit		Sabit & Trend	
		t-İst.	Olasılık Değeri	t-İst.	Olasılık Değeri		t-İst.	Olasılık Değeri	t-İst.	Olasılık Değeri
ADF	BAYG	-1,86	0,34	-2,12	0,51	d(BAYG)	-4,49	0,00	-4,32	0,01
	MBGE	-3,31	0,02	-2,32	0,41	d(MBGE)	-2,82	0,07	-5,06	0,00
	MBGI	-2,45	0,14	-2,78	0,22	d(MBGI)	-3,79	0,01	-3,55	0,05
	YAE	-1,42	0,56	-1,39	0,84	d(YAE)	-4,15	0,00	-4,20	0,01
PP	BAYG	-1,90	0,33	-2,26	0,44	d(BAYG)	-4,50	0,00	-4,32	0,01
	MBGE	-3,31	0,02	-3,40	0,07	d(MBGE)	-4,04	0,00	-5,06	0,00
	MBGI	-2,55	0,11	-2,87	0,19	d(MBGI)	-3,79	0,01	-3,55	0,05
	YAE	-1,65	0,44	-1,75	0,70	d(YAE)	-4,16	0,00	-4,18	0,01
		t-İst.	Gec. Uz.	K.D. %1	K.D. %5	K.D. %10	Kırılma Tarihleri			
LS	BAYG	-5,18	3	-6,75	-6,11	-5,78	2006		2013	
	MBGE	-6,08	5	-6,75	-6,11	-5,78	2006		2009	
	MBGI	-5,68	5	-6,93	-6,18	-5,83	2009		2014	
	YAE	-6,52	2	-7,20	-6,31	-5,89	2006		2013	
Eviews 13 programıyla elde edilmiştir. Gec. Uz. Gecikme uzunluğunu ve K.D. kritik değeri gösterir.										

ADF ve PP birim kök testleri sonuçlarına göre BAYG, MBGE, MBGI ve YAE verileri sabit & trendli modelde birinci farkta durağandır ve bu doğrultuda veriler VAR analizi için uygundur. Yapısal kırılmalı içsel olarak tespit eden LS testi sonuçlarına göre de veriler %1 anlam düzeyinde yapısal kırılmalarla birim kök içermektedir. Bu noktadan hareketle VAR modeli kurulurken yapısal kırılma tarihleri olan 2006, 2009, 2013 ve 2014 yıllarına yönelik kukla değişken ve ayrıca serilerdeki trendin de dikkate alınması için @trend değişkeni analize dahil edilmiştir. Oluşturulan Vektör Otoregresyon (VAR) modeli denklemleri aşağıdaki gibidir.

$$BAYG_t = c_1 + \sum_{i=1}^p \alpha_i BAYG_{t-i} + \sum_{i=1}^p \beta_i YAE_{t-i} + \delta D_t + \gamma t + \varepsilon_{1t}$$

$$YAE_t = c_2 + \sum_{i=1}^p \theta_i BAYG_{t-i} + \sum_{i=1}^p \phi_i YAE_{t-i} + \lambda D_t + \eta t + \varepsilon_{2t}$$

Burada BAYG_t ve YAE_t bağımlı değişkenleri, c₁ ve c₂ sabit terimleri, α_i, β_i, θ_i, φ_i gecikmeli değişkenlerin katsayılarını, D_t kukla değişkeni, δ - λ kukla değişkeninin (D) katsayılarını, γt - ηt zaman trendini ve ε_{1t} ile ε_{2t}'de hata terimleri ifade etmektedir. BAYG verisi MBGE ile MBGI verisi arasındaki farkı işaret ettiği için VAR modeli sadece BAYG ve YAE arasında kurulmuş, ardından nedensellik testleriyle değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.

VAR modeli kurulurken Akaike kriterleri göz önünde bulundurularak gecikme katsayısı 2 olarak seçilmiş ve buna göre AR karakteristik polinomunun ters kökleri, otokorelasyon ve normallik sınamaları yapılmış ve modelin sağlıklı olduğu görülmüştür.

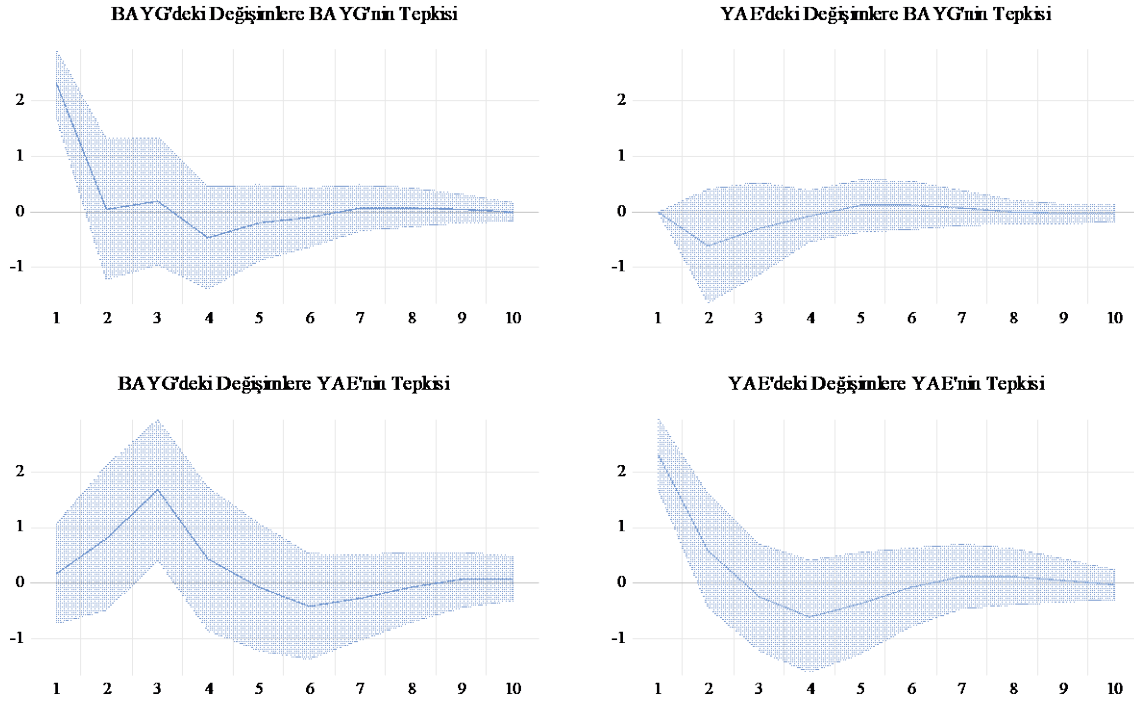
Tablo 4.: Varyans Ayırıştırması Sonuçları

	BAYG'ın Varyans Ayırıştırması Sonuçları			YAE'nin Varyans Ayırıştırması Sonuçları		
	S.E.	DBAYG	DYAE	S.E.	DBAYG	DYAE
1	2,30	100,00	0,00	2,34	0,54	99,46
2	2,38	93,48	6,52	2,55	10,77	89,23
3	2,41	92,05	7,95	3,06	37,65	62,35
4	2,45	92,22	7,78	3,15	37,55	62,45
5	2,46	92,07	7,93	3,17	37,10	62,90
6	2,47	91,89	8,11	3,20	38,15	61,85
7	2,47	91,84	8,16	3,21	38,48	61,52
8	2,47	91,85	8,15	3,22	38,45	61,55
9	2,47	91,84	8,16	3,22	38,47	61,53
10	2,47	91,83	8,17	3,22	38,52	61,48
11	2,47	91,83	8,17	3,22	38,53	61,47
12	2,47	91,83	8,17	3,22	38,52	61,48

Varyans Ayırıştırması sonuçlarına göre BAYG verisi ilk periyotta %100 oranında kendi kendini açıklar durumdayken hemen ikinci periyotta kendi kendini açıklama düzeyi azalmış ve %6,52 oranında YAE tarafından açıklanır hale gelmiştir. Sonraki periyotlarda da bu durum %8,1 dolaylarında devam etmiştir. YAE verisi başlangıç durumunda %99,5 ile kendi kendisi tarafından açıklanır haldeyken üçüncü periyottan itibaren %37'den fazlası BAYG tarafından açıklanır hale gelmekte ve bu düzey sonraki periyotlarda da korunmaktadır.

Etki-Tepki fonksiyonları ise; BAYG'daki değişimlerin kendisine sonraki altıncı döneme kadar, YAE'deki değişimlerin ise YAE'da yedinci periyoda kadar tepkiye neden olabildiğini göstermektedir. Ayrıca YAE'deki değişimlere BAYG'ın tepkisinin olumsuz olduğu ve dördüncü döneme değin sürdüğü, buna karşılık BAYG'daki değişimlere YAE'deki tepkinin dördüncü periyota kadar olumlu sonrasında olumsuz olmakla birlikte sekizinci döneme kadar uzanabildiği görülmektedir.

Grafik 2.: Etki-Tepki Analizi Sonuç Grafikleri

Kurulan VAR modeli üzerinden BAYG ile YAE arasındaki nedensellik ilişkilerine dair Granger nedensellik testi sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır. Buna göre BAYG'daki değişimlerin YAE üzerinde değişimlere (BAYG→YAE) %1 anlam düzeyinde neden olduğu görülmektedir. Bu ilişkinin tersi ise (YAE→BAYG) anlamlı değildir. BAYG'ın bileşenleri konumundaki MBGE ve MBGI'nin YAE ile nedensellik ilişkilerine ayrıca bakıldığında ise %10 anlam düzeyinde anlamlı nedenselliğin sadece MBGI→YAE ilişkisinde sağlandığı görülmektedir.

Tablo 5.: BAYG ve YAE Arasındaki Nedensellik İlişkisi Sonuçları

Nedensellik Yönü	Ki-Kare	df	Olasılık D.	Sonuç
BAYG→YAE	9,277	2	0,009***	✓
YAE→BAYG	1,502	2	0,471	X
MBGE→YAE	0,384	1	0,536	X
YAE→MBGE	0,245	1	0,621	X
MBGI→YAE	2,853	1	0,091*	✓
YAE→MBGI	0,923	1	0,337	X

Granger (1969) nedensellik testi, değişkenler arasındaki ilişkiyi tüm zaman dilimi için sabit varsayar. Ancak, bu yaklaşım zamana bağlı yapısal değişimleri göz ardı etmektedir. Bu nedenle, Geweke (1982), Hosoya (1991) ve son olarak Breitung & Candelon (2006), nedenselliğin frekans boyutunda test edilmesine olanak tanıyan yöntemler geliştirmiştir. Frekans alanı Granger nedensellik testi, özellikle nedenselliğin kısa, orta ve uzun dönemler gibi farklı frekans aralıklarında incelenmesine imkân sağlar. Bu çalışmada, BAYG (Bütçe Açığı/GSYH) ve YAE (Yolsuzluk Algı Endeksi) değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisinin farklı frekans bantlarında test edilmesi amacıyla Granger testine ilave olarak

Breitung-Candelon yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, aşağıdaki iki değişkenli VAR(p) modeli oluşturulmuştur:

$$\begin{bmatrix} BAYG_t \\ YAE_t \end{bmatrix} = \sum_{j=1}^p \begin{bmatrix} \alpha_{11j} & \alpha_{12j} \\ \alpha_{21j} & \alpha_{22j} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} BAYG_{t-j} \\ YAE_{t-j} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1t} \\ \varepsilon_{2t} \end{bmatrix}$$

Bu yapıda, değişkenler arasındaki nedensel etkileşim, belirli bir frekans ω için aşağıdaki şekilde sınanır. Frekans alanında nedensellik yokluğu hipotezi, katsayılar üzerinde uygulanan lineer kısıtlarla ifade edilir:

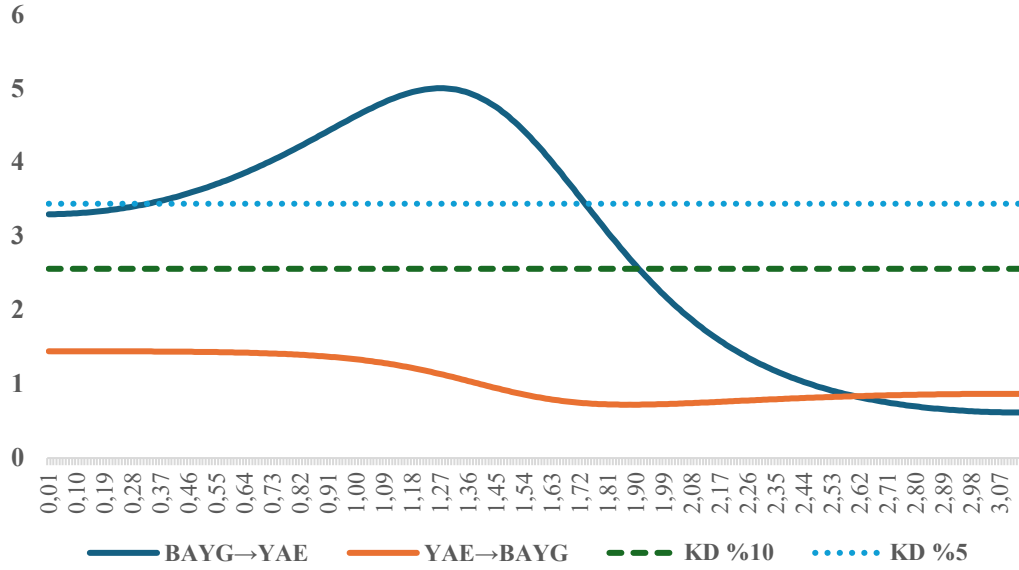
$$H_0: R(\omega) \cdot \theta = 0$$

Burada θ , $\alpha_{12,1}, \alpha_{12,2}, \dots, \alpha_{12,p}$ terimlerini içeren katsayı vektörünü, $R(\omega)$ ise testin uygulandığı frekansa bağlı olarak oluşturulan kısıtlama matrisini temsil etmektedir. Hipotez, geleneksel F-testi kullanılarak $F(2, T-2p)$ dağılımı altında test edilir (Bayat vd., 2014: 35). Bu yöntemle, değişkenleri birbirleri üzerinde kısa (yüksek frekans), orta ve uzun vadeli (düşük frekans) etkileri ayrı ayrı analiz edilerek zaman boyunca değişen nedensellik yapıları ortaya konulabilmektedir. Frekans alanı nedensellik testi ilk olarak BAYG ve YAE değişkenleri üzerinde sonrasında da MBGE ve MBGI ile YAE arasında uygulanmıştır.

Tablo 6.: Breitung – Candelon (2006) Frekans Alanı Nedensellik Testi Sonuçları

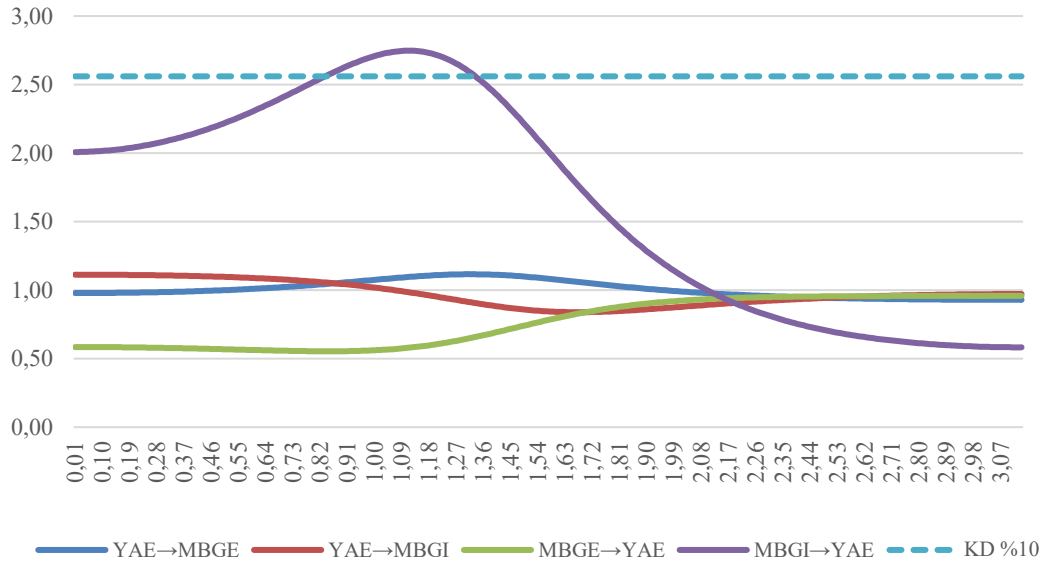
	Uzun Dönem		Orta Dönem		Kısa Dönem		VAR(p) Lag
	0,10	0,50	1,00	1,50	2,00	2,50	
BAYG→YAE	3,31*	3,63**	4,63**	4,58**	2,16	0,95	(3)
YAE→BAYG	1,44	1,44	1,33	0,90	0,73	0,82	(3)
MBGE→YAE	0,58	0,57	0,56	0,74	0,92	0,95	(3)
YAE→MBGE	0,98	1,00	1,08	1,10	0,99	0,94	(3)
MBGI→YAE	2,02	2,22	2,71*	2,20	1,13	0,70	(3)
YAE→ MBGI	1,11	1,10	1,02	0,86	0,88	0,94	(3)
- Gecikme uzunluğu AIC kriterine göre alınmıştır. AR kökleri ve Otokorelasyon LM testleri yapılmıştır. - Kritik değer: F-Tablo (2, T-2p) için $p<0,1$ olasılık değerine karşılık olarak 2.56 ve $p<0,05$ için 3.44'tür. - ** işareti %5, * işareti de %10 anlam düzeyinde nedenselliğin olduğunu göstermektedir. - Gauss 16 programı kullanılmıştır.							

Grafik 3.: BAYG ve YAE Frekans Alanı Nedensellik Testi Sonuç Grafiği

Grafik 3, frekans alanı analizi sonuçları yolsuzluk algı endeksindeki değişimlerden bütçe açıklarına doğru (YAE→BAYG) anlamlı bir nedensel ilişkinin olmadığını işaret ederken orta ve uzun dönemde merkezi yönetim bütçe açıklarından yolsuzluk algısına doğru (BAYG→YAE) nedensellik ilişkisinin %5 anlam düzeyinde geçerli olduğunu göstermektedir.

Grafik 4.: MBGE ve MBGI ile YAE Arasındaki Frekans Alanı Nedensellik Testi Sonuç Grafiği

Grafik 4, bütçe açıklarının alt bileşenleri olan MBGE ve MBGI verileri ile YAE arasındaki nedensellik ilişkilerini göstermektedir. Buna göre tek anlamlı nedensellik ilişkisi orta vadede MBGI→YAE yönündedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bütçe, mali disiplinin temel göstergesi olarak ülkede kaynakların oluşması, temini, yönlendirilmesi ve etkinliği açısından stratejik öneme sahiptir. Ülkelerin cari potansiyellerini yakalamalarında ve geleceklerini tayin etmelerinde belirleyici konumda olan bütçenin sürekli açık vermesi tasarruf, yatırım, harcama ve tüketim gibi davranış kalıplarını etkilemesi nedeniyle iktisadi aktörler tarafından sorgulanmaktadır. İster gelirlerdeki sapmalardan kaynaklı olsun isterse de harcamalardaki tutarsızlıklarından, bütçe açıklarının izah edilememesi durumunda yolsuzluk algısı pekişmektedir.

İlgili literatür genel olarak bütçe açıklarının diğer makroekonomik etkilerinin yanı sıra yolsuzluk algısını etkilediği konusunda yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmada özellikle yolsuzluğun vergi gelirlerinde azalma ve kamu harcamalarında artış ile meydana geldiği öne çıkmaktadır. Türkiye özelinde yapılan çalışmalarda Bağdigen & Beşkaya (2005), Gediz Oral & Sayın (2009) ve Bakırtaş (2012) vergi gelirleri ile yolsuzluk algısı arasında etkileşim olduğunu işaret ederken, Acet vd. (2022) bir anlamlı ilişkiye rastlanılamadığını belirtmektedir. Diğer taraftan Bağdigen & Gökmen (2006) ile Arslan & Sağlam (2011) Türkiye’de kamu harcamaları ile yolsuzluk algısı arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bununla birlikte Türkiye özelinde nedeninden bağımsız olarak üst başlık halinde bütçe açıklarının GSYH’ya oranı ile yolsuzluk algı endeksi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Aksu & Başar (2005) değişkenler arasında bir ilişkinin tespit edilemediğini ifade ederken Sönmez Özekcioğlu & Yaraşır Tülümce (2020) değişkenlerin birbirlerini etkilediğini vurgulamaktadır. Birbirlerinden farklı dönemleri inceleyen ve analiz yöntemlerini kullanan bu çalışmaların farklı sonuçlar ortaya koyması konunun tekraren incelenmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

İlgili literatüre katkı sağlamak üzere yapılan bu çalışmada Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü veri tabanlarından elde edilen ve 1995-2023 yıllarını kapsayan merkezi yönetim bütçe gelirleri ve giderlerinin ve dolayısıyla bütçe açığının GSYH’ya oranı ile yolsuzluk algı endeksi verisi üzerinden Vektör Otoregresyon Analizi, Granger ve Frekans Alanı Nedensellik testleriyle analiz yapılmıştır. Değişkenlere uygulanan ADF, PP ve LS birim kök testleri serilerin birim kök içerdiğini, diğer bir ifadeyle şoklar karşısında şok öncesi kendi normallerine geçemediklerini göstermektedir. Burada LS testinin sunduğu yapısal kırılma tarihleri bütçe açıkları için 2006 ve 2009 yılları iken yolsuzluk algı endeksi için yapısal kırılma tarihleri 2006 ve 2013 yıllarıdır. Bu tarihlerden 2006 yılı Türkiye’nin “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” kapsamında adımlarını hızlandırdığı dönem ve aynı zamanda seçim yılı olarak düşünülebilirken 2009 yılı Küresel Finansal Krizin yansıması sonucu bütçedeki dalgalanma olarak değerlendirilebilir. Yolsuzluk algısı bakımından 2006 yılında yaşanan siyasi gelişmeler ve yine 2013 yılında gündemi oldukça meşgul eden eylemler akıllara gelmektedir. Merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH oranı verisi 2006 ve 2009 yıllarında yapısal kırılmaya maruz kalmıştır. Merkezi yönetim bütçe giderlerinin GSYH oranı verisi ise 2009 ve 2014 yıllarında yapısal kırılmaya maruz kalmıştır. Bu tarihlerden 2014 yılının Cumhurbaşkanlığı seçimine dönemine denk geliyor olması, seçim ekonomisi uygulamalarına dair yorumlara kapı aralamaktadır.

Çalışmada analize dahil edilen değişkenlerin birinci farkları ile kurulan VAR modeli kapsamında yapılan varyans ayrıştırması sonuçları bütçe açıklarının ikinci periyottan itibaren %6,52’si oranında yolsuzluk algısı tarafından açıklanır hale geldiğini ve devam eden süreçte bu açıklama düzeyinin %8,1 dolaylarında durağanlaştığını göstermektedir. Yolsuzluk algısı ise üçüncü periyottan itibaren %37,5 düzeyinde bütçe açıkları tarafından açıklanır hale gelmekte ve öyle devam etmektedir. Etki tepki analizleri de bu sonuçlara paralel olarak etkileşimin olduğunu teyit etmektedir. Granger nedensellik testi sonuçlarına göre bütçe açıklarındaki değişimler yolsuzluk algısında değişimlere %1 anlam düzeyinde neden olmaktadır. Breitung ve Candelon frekans alanı nedensellik testi sonuçları ise Granger testinin sunduğu sonucun sadece orta ve uzun dönemde %5 anlam düzeyinde geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Merkezi yönetim bütçe gelir ve giderlerine bakıldığında ise durum biraz daha detaylandırılabilir. Granger nedensellik testi sonuçlarına göre merkezi yönetim bütçe gelirleri ile yolsuzluk algısı arasında anlamlı bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Bu sonuç değişkenler arasında ilişki olmadığını öne süren Acet vd. (2022)’i desteklemektedir. Diğer taraftan yine Granger nedensellik testine göre merkezi yönetim bütçe giderlerinden yolsuzluk algısına doğru %10 anlam düzeyinde nedensel ilişki geçerlidir. Frekans Alanı nedensellik testi sonuçları da bu nedensellik ilişkisinin orta dönemde ve %10 anlam düzeyinde geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, Bağdigen & Gökmen (2006) ve Arslan & Sağlam’ın (2011) tespitlerinin orta dönem için geçerli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak; merkezi yönetim bütçe giderleri ve bütçe açıkları orta ve uzun dönemde yolsuzluk algısında değişimlere neden olmaktadır. Bu nedenle yetkililerin, bütçe açıklarındaki değişimlerin özellikle orta ve uzun dönemde iktisadi aktörlerin tasarruf, yatırım, harcama ve tüketim gibi davranışlarını etkileyebilen yolsuzluk algı endeksini etkilediğinin farkında olarak bütçe yönetimi ve performansı konusunda daha dikkatli ve şeffaf olmaları gerektiği düşünülmektedir.

Etik Beyanı	<i>Yazar(lar), çalışmanın hazırlanma süreçlerinin tamamında etik kurallara uyduğunu (uyduklarını) açıkça beyan eder(ler). Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu bulunmamakta olup, bütün sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.</i>
Yazarların Katkıları	<i>Yazarlar eşit oranda katkı sunmuşlardır.</i>
Çıkar Beyanları	<i>Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.</i>
Teşekkür (eğer varsa)	<i>Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.</i>
Ethics Statement	<i>The author(s) declare that all ethical principles and rules were strictly observed throughout every stage of the preparation of this study. In case of any violation, ÖHÜİBF Journal is under no responsibility, and all responsibility rests solely with the author(s).</i>
Authors' Contributions	<i>The authors contributed equally to the manuscript.</i>
Conflict of Interest	<i>The authors have no conflicts of interest to declare.</i>
Acknowledgement (if any)	<i>We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process</i>

KAYNAKÇA

- Acet, H., Sönmez, A., & Acar, M.S. (2022). 1995-2019 yılları arasında Türkiye'nin yolsuzluk düzeyi ile kurumlar vergisi arasındaki ilişki. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (47), 16-30.
- Ades, A. & Di Tella, R. (1997). National champions and corruption: Some unpleasant interventionist arithmetic. Economic Journal, 107(July), 1023–1042.
- Aksu, H. & Başar, S. (2005). Yolsuzlukların bütçe açıkları üzerindeki etkisi. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 20(1), 285–296.
- Arslan, Ü. & Sağlam, Y. (2011). The Relationship Between Corruption and Public Investment: The Case of Turkey. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (20), 365-378.
- Asher, M. G. (2001). Design of tax systems and corruption. Conference on Fighting Corruption: Common Challenges and Shared Experiences, Konrad Adenauer Stiftung and SIIA.
- Ay, A., Karaçor, Z., Mucuk, M. & Erdoğan, S. (2004). Bütçe açığı - cari işlemler açığı arasındaki ilişki: Türkiye örneği 1992-2003. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (12), 75-82.
- Bağcı, E. (2018). Bütçe açığı, ticari kredi faiz oranı ve özel sektör sabit sermaye yatırımları arasındaki nedensellik ilişkisi. Akademik Hassasiyetler, 5(10), 203-217.
- Bağdigen, M. & Beşkaya, A. (2005). The impact of corruption on government revenues: The Turkish case. Yapı Kredi Economic Review, 16(2), 31–54.
- Bağdigen, M. & Dökmen, G. (2006). Yolsuzluklarla Kamu Harcamaları Arasındaki İlişkinin Ampirik Bir Analizi: Türkiye Örneği. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2), 23-38.
- Bakırtaş, D. (2012). Yolsuzluğun vergi gelirleri üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. Yönetim ve Ekonomi, 19(2), 87-98.
- Bardhan, P. (1997). Corruption and development: A review of issues. Journal of Economic Literature, 35(3), 1320-1346.
- Bayat, T., Şentürk, M. & Kayhan, S. (2014). Exchange rates and foreign exchange reserves in Turkey: Nonlinear and frequency domain causality approach. Theoretical and Applied Economics, XXI (11), 27-43.
- Breitung, J. ve Candelon, B. (2006). Testing for short- and long-run causality: A frequency-domain approach. Journal of Econometrics, 132(2), 363-378.
- d'Agostino, G., Dunne, J.P. & Pieroni, L. (2016). Government spending, corruption and economic growth. World Development, 84, 190-205.

- Dağ, M. ve Kızılkaya, F. (2019). Bütçe açığı ile enflasyon ilişkisi: Türkiye üzerine bir uygulama. *İktisadi Yenilik Dergisi*, 6(2), 76-85.
- Delavallade, C. (2006). Corruption and distribution of public spending in developing countries. *Journal of Economics and Finance*, 30(2), 222-239.
- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427-431.
- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49, 1057-1072.
- Ghura, D. (1998). Tax revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of economic policies and corruption. IMF Working Paper, WP/98/135.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica*, 37(3), 424-438.
- Gupta, S., Davoodi, H. & Alonso-Terme, R. (1998). Does corruption affect income inequality and poverty? IMF Working Paper.
- Gupta, S., Davoodi, H. & Tiongson, E. (2000). Corruption and provision of healthcare and education services. IMF Working Paper, WP/00/116.
- Gweke, J., Meese, R. & Dent, W. (1983). Comparing alternative tests of causality in temporal systems: Analytic results and experimental evidence *Journal of Econometrics*, 21(2), 161-194
- Hessami, Z. (2014). Political corruption, public procurement, and budget composition: Theory and evidence from OECD countries. *European Journal of Political Economy*, 34, 372-389.
- Hillman, A. L. (2004). Corruption and public finance: An IMF perspective. *European Journal of Political Economy*, 20, 1067-1077.
- Hosoya, Y. (1991). The decomposition and measurement of the interdependence between second-order stationary processes. *Probability Theory and Related Fields*, 88(4), 429-444.
- Isaksen, J. (2005). The budget process and corruption. Anti-Corruption Resource Centre, U4 Issue, 3,1-20.
- İnançlı, S. & Torusdağ, M. (2021). Cari açık - bütçe açığı ve faiz oranı ilişkisi bağlamında ikiz açık ve üçüz açık hipotezinin geçerliliği: 1990-2019 dönemi Türkiye örneği. *Sosyoekonomi*, 29(50), 299-315.
- Karadeniz, Y. (2024). Bütçe açığı ve iç borç yükünün optimal düzeyi: 1975-2019 döneminde Türkiye'den kanıtlar. *İzmir İktisat Dergisi*, 39(1), 100-113.
- Karaş, G. (2024). Bütçe açığı ve cari açık arasındaki ilişkinin analizi: Türkiye örneği (1975–2020). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 79, 276-288.
- Kasal, S. (2019). Zamanlararası bütçe kısıtı ve Türkiye’de bütçe açıklarının sürdürülebilirliği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 207-221.
- Keyifli Şentürk, N., Bayraktar, Y. & Özyılmaz, A. (2024). The relation between corruption and tax revenues: An assessment of transitional economies. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 33(2), 375–389.
- Konukman, A. (2024). Türkiye’nin 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Üzerine Değerlendirmeler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 22(88), 55-74.
- Lee, J. & Strazicich, M.C. (2002). Minimum LM unit root test with two structural breaks. Discussion Paper Check 02-20, Department of Economics, University of Central Florida.
- Lee, J. & Strazicich, M.C. (2003). Minimum Lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85, 1082–1089.
- Lee, J. & Strazicich, M.C. (2004). Minimum LM unit root test with one structural break. *Appalachian State University Working Papers*, 4(17), 1-17.

- Mauro, P. (1998). Corruption and the Composition of Government Expenditure. *Journal of Public Economics*, 69, 263-279.
- Moschovis, G. (2010). Public Spending Allocation, Fiscal Performance and Corruption. *Economic Papers*, 29(1), 64-79.
- Oğur, F. (2023). Bütçe açığı, cari açık, yatırım-tasarruf açığı ve çıktı açığı bağlamında Türkiye'nin dördüz açık analizi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 170-192.
- Gediz Oral, B. & Sayın, F. (2009). Mali yolsuzluğun yansımaları: Türkiye için eşbütünleşme analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, Prof. Dr. Şerafettin Aksoy'a Armağan, 141-176.
- Öztürk, M. & Özker, A.N. (2025). Mali denge ve enflasyon oranının kur değişimine etkisi: Türkiye örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (32), 29-46.
- Peker, O. & Göçer, İ. (2012). Bütçe açıklarının ampirik analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(1), 163-178.
- Phillips, P.C.B. ve Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335-346.
- Potanlar, K., Samimi, A.J. & Roshan, A.R. (2010). Corruption and Tax Revenues: New Evidence From Some Developing Countries. *Australian Journal Of Basic And Applied Sciences*, 4(9), 4218-4222.
- Sönmez Ozekicioglu, S. & Yaraşır Tülümce, S. (2020). The Impacts of Corruption on Budget Balance and Public Debt In Turkey: An Empirical Analysis. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(3), 46-60.
- Şen, A. (1998). Uluslararası Politik Ekonomi Nedir? Atatürk Üniversitesi., İ.İ.B.F. Dergisi, 1-2(12), 393-408.
- Şen, A. (2005a). Washington Konsensüs ve Gelişmekte Olan Ülkeler Sorunları: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 181-200.
- Şen, A. (2005b). İktisadi Kalkınmada Devlet-Piyasa Nispi Rollerine İlişkin Tartışmalara “Washington Sonrası Konsensüs” Son Noktayı Koydu Mu? *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 325-341.
- Tanzi, V. (1998a). Corruption Around The World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Working Paper*, WP/98/63.
- Tanzi, V. (1998b). Corruption And The Budget: Problems and Solutions. In A. K. Jain (Ed.), *Economics of corruption*, 111-128.
- Tanzi, V. & Davoodi, H.R. (1997). Corruption, Public Investment and Growth. *IMF Working Paper*, WP/97/139.
- Tanzi, V. & Davoodi, H.R. (2000). Corruption, Growth, and Public Finances. *IMF Working Paper*, WP/00/182, 1-27.
- TEPAV. (2006). Yolsuzlukla Mücadele- TBMM Raporu: Bir olgu olarak yolsuzluk, nedenler, etkiler ve çözüm önerileri (Yolsuzlukla Mücadele Kitapları-1, 2. Baskı). Ankara.
- TESEV. (2014). Yolsuzluk ve Yolsuzlukla Mücadelede Türkiye Değerlendirme Raporu.
- Transparency International. (2024). Corruption Perceptions Index 2024.
- Transparency International. (n.d.). About.
- Tunç Yılcı, C. & Şaşmaz, M.Ü. (2023). The Effect of Corruption on The Tax Revenues: Case of EU Transition Economies. *İstatistik Araştırma Dergisi*, 13(1), 73-84.
- Vinod, H. D. (1999). Statistical Analysis of Corruption Data And Using The Internet to Reduce Corruption. *Journal of Asian Economics*, 10, 591-603.